

[CONSTANTIJN HUYGENS] (BODBERG)
AAN JOAN ALBERT BAN [HAARLEM]
19 AUGUSTUS 1642
3114

Antwoord op Bans brief van 30 juli 1642 (3085).

Samenvatting: Huygens zendt brieven van Mersenne en Dumanoir door aan Ban. Hij heeft een afschrift van Bans inhoudsopgave aan Mersenne gestuurd. Hij prijst Bans muziek bij een drinkliedje van Brosterhuysen. In het postscriptum schrijft hij dat men bij hem thuis het boek met de gedichten van Donne niet kan vinden. Ban moet ze maar bij Maria Tesselschade inzien. Er is voor hem [Huygens] een archiviola aangekomen die in Amsterdam voor hem wordt gereedgehouden.

Door Ban eind augustus 1642 ontvangen en beantwoord op 16 september 1642 (3155).

Bijlagen: Mersenne aan Ban; Dumanoir aan Ban.

Primaire bronnen: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIV, nr. 330, fol. 404vr: ontwerp (autograaf).

— Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLV, nr. 330, fols. 117r-118r: later afschrift van ontwerp (Constantijn [V] Huygens).

Vroegere uitgaven: Worp 3, nr. 3114, p. 335: onvolledig (<Cantiunculum versibus ... conjurat amicè>), rest samengevat.

— Waard 11, nr. 1120, p. 239: als Worp 3.

Namen: Johan Brosterhuysen; John Donne; Guillaume Dumanoir; Marin Mersenne; Paris; Venus; Maria Tesselschade Visscher.

Plaats: Parijs.

Titel: *Poems* (Donne 1633, 1635, 1639).

Glossarium: archibarbitos (archiviola); cantiuncula (liedje); cantus (gezing); harmonicus (harmonisch); musica (muziek); organum (muziekinstrument).

Transcriptie

|404v| Bannio.

18 Augusti 42.

Amplissime ac doctissime vir,

Factum est frequentîâ occupationum, quas domi forisque bonâ fide omnibus officiis ¹prætexo, quod epistolarum, quas vides, tibi debitarum seriusculè compos fias. Habe, quod soles, benignè et candidè excusatum amicum, cui aut crudeliter aut et iniquè succensceas. Aliam ecce tibi telam orditur Gallus, ad humanitatem, ut præ se ferre videtur, longè priori illo pronior, rationumque et ratiocinationum physicarum capacior. Novis ille |117v| quidem inauditisque thesibus modestè viam facit, sed non indignis quas excutias et refutes, si necesse sit, quod prudentiæ tuæ commissum esto.

De nomenclaturâ musicâ gratum est Mersenno, qui quid mediteris quotidîè à me sciscitatur. Exemplar misi, quod non arbitror esse cur ægrè feras. Favet conatibus tuis omnium bonarum artium indefessus proxeneta optatque quam avidissimè ut se superstitè veritas rei harmonicæ, si fieri possit, omni veste veloque ²liberata coram se Paride sistatur, ut nuda Venus.

Cantiunculam versibus Brosterhusii aptatam venustissimam assero omnium, quas hactenus peperisti. Si theoriæ, quam nondum capio, praxis, quam quivis capit, simili usque successu respondeat, facilius me in castra tua pertraxeris. Planè sic est, amice, neminem prosodia poëtam facit. Necesse est arti genius concurrat: alterius sic altera poscit opem res et conjurat amicè. Quo de argumento latiùs tecum disserere plus juvet, quam aulæ

¹. KA XLV: <prætesco>.

². KA XLV: <liberata> ontbreekt.

bellique motibus perpetuò agitari. Deus nobis hæc otia quondam facturur est, si expedire sciverit. Vale, vir doctissime, nec quidquam opusculo meo detractum esto novâ operâ quam Gallo isti non poteris facere quin impendas. In castris Bodberghi, XIV Calendas Septembres MDCXLII.

PS. Doctoris Donnii præstantissima |404r| poëmata Anglica domo accersiveram, selecturus, ³ut jusseras, quod cantu tuo dignum esset, at liber imperitiâ quærentium, an quod alteri commodatus, in bibliothecâ non reperitur, quod valdè doleo. Si ex ungue leonem vis noscere, pete à vicinâ Tessela versionem meam vernaculam aliquot ejusdem epigrammatum olim illi ⁴inscriptam et fateberis nihil te argutius, nobilium, præstantius in re ⁵metricâ vidisse. Præfatiunculam addidisse de meo memini, cujus, quod penes me rarissimum est, nunquam pænuit.

Confestim atque ⁶accersita, organum ut referunt auriti |118r| testes, mirabilis opulentia et suavitatis. Amstelodami nunc custoditur; quo si excurrere fert animus, potero indicare ⁷ubi est et quâ regione requiras. Res nova est et inaudita, de quâ proinde sententiam tuam ante alias scire velim.

Vertaling

Aan Ban.

18 augustus 1642.

Edele en geleerde heer,

Door de veelheid van verplichtingen die ik thuis en daarbuiten nauwgezet vóór alle vriendendiensten stel, is het gebeurd dat u de bijgaande ⁸brieven met enige vertraging in bezit krijgt. Verontschuldig, zoals altijd, welwillend en oprecht uw vriend, op wie u of wreed of ook onbillijk vertoornd bent. Ziehier hoe een ⁹Fransman een nieuwe pijl op u richt, welke Fransman, zoals die zich voor lijkt te doen, wel meer tot de welvoeglijkheid lijkt te neigen dan die ¹⁰eerdere, en degelijker in redenen en natuurkundige redeneringen. Op bescheiden wijze brengt hij beslist nieuwe gezichtspunten naar voren, maar niet zo dat u zich niet zou verwaardigen ze te verwerpen en te logenstraffen als dat nodig mocht zijn, hetgeen aan uw discretie zal worden overgelaten.

Wat de inhoudsopgave betreft: deze is [Marin] Mersenne dienstig, die dagelijks van mij wil weten wat u bedenkt. Ik heb een afschrift ¹¹gestuurd, omdat ik niet kan bedenken waarom u mij dat kwalijk zou nemen. Deze onvermoeibare voorvechter van alle schone kunsten is uw werk goed gezind en hij wenst zo vurig als maar kan dat nog tijdens zijn leven de muzikale waarheid (als dat mogelijk is) zonder kleed of sluier voor hem als Paris verschijnt, als een naakte Venus.

Het liedje dat u bij de verzen van [Johan] Brosterhuysen hebt gemaakt, vind ik het mooiste van alle die u tot nog toe heeft gemaakt. Als de praktijk, die iedereen begrijpt, steeds met dergelijk goed gevolg aan de theorie, die ik nog niet begrijp, beantwoordt, zult u mij gemakkelijk in uw kamp trekken. Het is duidelijk, vriend, dat prosodie niemand tot dichter maakt. Er moet naast genie ook kunst zijn: de ene kant vraagt de hulp van de andere en zweert daarmee in vriendschap samen. Daarover uitvoerig met u van gedachten te wisselen zou mij meer deugd doen dan steeds weer aan de beroeringen van hof en oorlog deel te nemen. God zal ons

³. KA XLV: <quod et>.

⁴. KA XLV: <inscriptas>.

⁵. KA XLV: <musicâ>.

⁶. KA XLV: <arcessita>.

⁷. Ovidius, *Metamorphoses*, VIII, 232: “Icare,” dixit, “ubi es? Quâ te regione requiram?”.

⁸. Dumanoir aan Ban (voorjaar 1642; verloren); Mersenne aan Ban (voorjaar 1642; verloren). Brieven van dezen worden genoemd in Bans antwoord van 16 september 1642 (3155).

⁹. Guillaume Dumanoir.

¹⁰. De Parijse raadsman van Huygens' brief van 29 april 1642 (2987)?

¹¹. Huygens aan Mersenne, 19 augustus 1642? (verloren?).

eens de tijd daartoe gunnen, als Hij daartoe zal hebben besloten. Vaarwel, geleerde heer, en laat geen afbreuk zijn gedaan aan het werk voor mij door het nieuwe werk dat u voor de Fransman niet kunt doen zonder er tijd aan op te offeren. In het legerkamp te Bodberg, 19 augustus 1642.

PS. Ik had de uitnemende ¹²gedichten van doctor [John] Donne ontboden uit een Engels huis, om, zoals u hebt gevraagd, die uit te kiezen welke uw muziek waardig zijn, maar dat boek kon in de bibliotheek niet worden gevonden, hetzij door de onkundigheid van de zoekers, hetzij omdat het aan een ander is uitgeleend, wat ik zeer betreurt. Maar als u uit de klauw de leeuw wilt leren kennen, vraag dan uw buurvrouw [Maria] Tesselschade [Roemersdochter Visscher] naar mijn Nederlandse versie van sommige epigrammen van dezelfde, indertijd voor haar geschreven, en u zult toegeven in metrisch opzicht niets spitsers, edelers en beters te hebben gezien. Ik herinner mij daaraan een ¹³voorwoordje van mijn hand te hebben toegevoegd, dat mij nooit heeft gespeten, wat bij mij een grote zeldzaamheid is.

Onmiddellijk wanneer ¹⁴ik in mijn geliefde vaderland zal zijn teruggekeerd, ¹⁵zal een ¹⁴archiviola in mijn bezit zijn, tot mij als geschenk uit Frankrijk ontboden, een instrument, naar de oorgetuigen verklaren, van wonderbaarlijke rijkdom en zoetheid. Het wordt nu te Amsterdam bewaard; als u zin hebt daarheen te gaan, zal ik aangeven ¹⁵‘waar het is en waar u het moet zoeken.’ Het is een nieuw en ongehoord iets, waarover ik dus uw mening vóór alle andere [meningen] zou willen weten.

¹². John Donne, *Poems* (Londen 1633, 1635, 1639).

¹³. Huygens, ‘Aen Joffrouw Tesselschade Crombalch met mijne vertalingen uyt het Engelsche dichten van Dr. Donne,’ 24 september 1633 (Gedichten 2, p. 267-268).

¹⁴. Met de archiviola wordt vermoedelijk een *Geigenklavier* bedoeld, een toetsinstrument met snaren die met behulp van een ingebouwd strijkmechanisme tot klinken worden gebracht. Het instrument wordt beschreven in een brief van Mersenne aan Theodore Haack van 20 januari 1640 (Waard 9, nr. 812, pp. 39-48). Minder waarschijnlijk is het — vanwege de naam — dat het gaat om de almérie, een luitachtig instrument, uitgevonden door Jean le Maire, met een veel groter aantal snaren dan de gewone luit en met fretten die als kwarttonen op de toets zijn geplaatst en dat in dezelfde brief aan Haack wordt genoemd. De almérie wordt ook beschreven in een handgeschreven notitie van Mersenne in zijn handexemplaar van de *Harmonie universelle* (Livre second des instrumens, p. 46). Huygens verwijst naar de almérie in zijn brief aan Mersenne van 26 augustus 1639 (2215). De Waard (9, p. 48) citeert een notitie uit 1664 van Boyle waarin de naam archiviola wordt gebruikt voor de almérie onder verwijzing naar Mersennes brief van 20 januari 1640, maar het is aannemelijk dat Boyle zich hier vergist.

¹⁵. Ovidius, *Metamorphoses*, VIII, 232: “Icarus,” zei hij, “waar ben je? In welke streek moet ik je zoeken?”.
